

Advies richtlijnen integriteit sportkampen

De organisatie van sportkampen en stages zijn een belangrijke vorm van vrijetijdsbesteding voor kinderen en jongeren tijdens de vakantie maanden. Zowel sportorganisaties, sportdiensten als Sport Vlaanderen zetten zich volop in om jaarlijks een actief vakantieaanbod te voorzien. Net zoals bij de wekelijkse sportactiviteiten is het belangrijk om ook hier aandacht te hebben voor een veilig sportklimaat zodat grensoverschrijdend gedrag het sportplezier niet in de weg staat. Vanuit het Centrum Ethiek in de Sport willen we met dit advies een aantal aanbevelingen doen aan organisatoren van sportkampen en stages hoe zij preventief werk kunnen maken van een integriteitsbeleid. Dit advies is louter richtinggevend. Elke organisatie dient voor zichzelf te bekijken welke maatregelen het beste passen voor de eigen context.

1. Veelgestelde vragen

Zijn er specifieke risicofactoren voor grensoverschrijdend gedrag tijdens sportkampen?

Net zoals voor de sportcontext algemeen zijn er ook een aantal risicofactoren die relevant zijn om te benoemen voor de organisatie van sportkampen. Een aantal risicofactoren zijn specifiek gelinkt aan kampen met overnachting. Andere risicofactoren gelden zowel voor kampen met als zonder overnachting (externaatkampen). We zetten deze even op een rijtje:

1) Gelegenheden:

Op sportkampen spenderen kinderen/jongeren en begeleiders meestal gedurende een week heel wat tijd samen. Meer tijd samen betekent ook meer gelegenheden voor grensoverschrijdend gedrag. Zeker kampen waarbij kinderen en jongeren overnachten op de accommodatie, kunnen risico's inhouden voor grensoverschrijdend gedrag. Begeleiders die te pas en te onpas op de slaapkamer komen, jongeren die stiekem 's nachts op de slaapkamer afspreken, privacy inbreuken tijdens de douchemomenten, naaktfoto's nemen op de slaapkamer, pestgedrag, dopen, ...

2) Intense relatie tussen sportbegeleiders en jongeren:

Doordat de begeleiders en jongeren veel tijd met elkaar spenderen kan er snel een vertrouwensband ontstaan tussen hen. Hoewel dit zeer positief kan zijn, moet er over gewaakt worden dat deze vertrouwensband niet wordt misbruikt en de deur openzet voor bv. seksueel grensoverschrijdend gedrag.

3) Negatieve groepsdynamiek:

Indien er een negatieve groeps sfeer heerst op het kamp kan dit leiden tot grensoverschrijdend gedrag zoals pesten.

4) Weinig supervisie en gebrek aan structuur:

Wanneer er te weinig begeleiders zijn tijdens een sportkamp of begeleiders de kinderen/jongeren vaak onbegeleid laten, kan dit mogelijkheden creëren voor grensoverschrijdend gedrag. Ook een gebrek aan structuur kan risico's inhouden. Zo zorgt onvoldoende nachtrust voor meer risico op blessures, conflicten, ...

- 5) Niet-opgeleide trainers en jonge begeleiders:
Wanneer trainers onvoldoende pedagogisch onderlegd zijn of als een minderjarige /jonge begeleider wordt ingezet zonder supervisie van een meer ervaren trainer kan dit voor onveilige situaties zorgen. Trainers en begeleiders begeleiden sportkampen ook om verschillende redenen. Sommigen doen dit enkel om iets bij te verdienen, anderen zijn echt gemotiveerd om kinderen meer te doen bewegen, iets bij te leren,...
- 6) Alcohol- en drugsgebruik:
Vanaf 16 jaar mogen minderjarigen volgens de wet alcohol drinken op een kamp. Wanneer richtlijnen en afspraken rond alcohol en drugsgebruik ontbreken, kan dit leiden tot uitpattingen. Ook trainers en begeleiders dienen verantwoord om te gaan met alcohol en drugs. Vaak gebeuren incidenten van (seksueel) grensoverschrijdend gedrag op momenten waarop er alcohol of andere middelen worden gebruikt.
- 7) Mix van leeftijdsgroepen op één kamp:
Sportkampen en stages waaraan verschillende leeftijdsgroepen deelnemen kunnen een extra risico vormen voor grensoverschrijdend gedrag door het verschil op vlak van ontwikkelingsniveau. Oudere kinderen kunnen bv. jongere kinderen aanzetten tot bepaald gedrag waar ze volgens hun ontwikkelingsniveau niet klaar voor zijn.
- 8) Diversiteit van de deelnemers:
Een divers publiek aantrekken voor sportkampen en stages is heel positief, maar brengt ook extra uitdagingen mee voor de begeleiders. Hoe ga je om met gedrag- en leerstoornissen, kinderen met een lagere socio-economische status, kinderen die door hun ouders 'gedumpt' worden op kamp, kinderen met een zeer groot verschil op vlak van sportniveau,...

Welke basisstappen kan ik zetten om een veilig sportklimaat te garanderen tijdens mijn sportkamp?

Het is belangrijk om zowel voor, tijdens als na het kamp een aantal stappen te ondernemen voor de doelgroepen sportbegeleiders, deelnemers en ouders.

Voor het kamp	
Sportbegeleiders	<ul style="list-style-type: none"> • Opvragen uittreksel uit het strafregister model 2 en screenen van alle begeleiders (pedagogische achtergrond,...) • Organisatie van specifieke opleidingen (vb. Omgaan met pesten, omgaan met bepaalde doelgroepen, aanpak van grensoverschrijdend gedrag...) • Aanstellen van een API voor het sportkamp + uitwerking handelingsprotocol voor incidenten • Voorzien van infomoment voor alle begeleiders • Ondertekenen van gedragscode • Kamp met overnachting: uitwerken van duidelijke afspraken omtrent slaaptijd, douchemomenten, (kamer)privacy, etc.

Deelnemers	<p>Kamp met overnachting:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voorzien van een infomoment • Gedragscode voor deelnemers <p>Externaat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gedragscode voor deelnemers
Ouders	<p>Kamp met overnachting:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voorzien van een infomoment • Afspraken met ouders over o.a. contactmomenten kinderen <p>Externaat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Infobrochure (met o.a. contactgegevens API)
Tijdens het kamp	
Sportbegeleiders	<ul style="list-style-type: none"> • Opvolgen van begeleiders door kampcoördinator en API • API aanwezig • 1 lesgever is minimum 20 jaar
Deelnemers	<p>Kamp met overnachting:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voorzien van spelvormen (vb. Sport met grenzen op jongerenmaat) • Duidelijke afspraken over slaaptijd, douchemomenten, kamerprivacy,...
Ouders	<p>Kamp met overnachting:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Communicatiemoment 'Hoe loopt het kamp' (kampen onder 16 jaar) • Ouders onmiddellijk op de hoogte stellen bij ernstige incidenten (rode/zwarte vlaggen) <p>Externaat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ouders informeren in geval er iets misliep doorheen de dag (gele vlag) • Ouders meteen op de hoogte brengen bij ernstige incidenten (rode/zwarte vlag)
Na het kamp	
Sportbegeleiders	<ul style="list-style-type: none"> • Evaluatiemoment organiseren: zijn er incidenten gebeurd? Hoe werden deze opgevolgd? Wat ging goed? Wat kon beter?
Deelnemers	/
Ouders	<p>Kamp met overnachting:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In evaluatie ook vragen opnemen rond melden van incidenten (vb. zijn er zaken waarvan je melding wil maken bij de organisatie?)

	<ul style="list-style-type: none"> • Ouders debriefen indien er milde incidenten waren (gele vlag) <p>Externaat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In evaluatie ook vragen opnemen rond melden, ...
--	--

Wat bekijken we best op voorhand als we een risicoanalyse uitvoeren voor een sportkamp?

- Kamerverdeling: opsplitsing op vlak van geslacht/gender en leeftijd. Zorg er indien mogelijk voor dat de verschillende groepen op verschillende gangen liggen.
- Sanitaire voorzieningen: toiletten voor jongens, meisjes en indien nodig ook genderneutraal toilet
- Kledkamerbeleid: zie advies ICES rond kledkamers
- Alcohol- en drugsbeleid
- Foto- en videobeleid
- GSM-gebruik en sociale mediabeleid
- Aantal begeleiders/kamp: Leg op voorhand vast hoeveel begeleiders per aantal deelnemende kinderen nodig zijn om het kamp veilig te laten doorgaan met voldoende toezicht. We adviseren voor elk kamp minimum 2 begeleiders.
- Diversiteit binnen de groep: zijn er zaken waar je rekening mee moet houden (gedrag- of leerstoornissen, taal, origine, kleur, gender, ...) voor bv. de indeling van de groepen,...
- Wat is het profiel van de begeleiders: zorg in de mate van het mogelijke voor een goede mix op vlak van leeftijd, ervaring, achtergrond, studies,...
- Organisatie van het nachttoezicht: 2 aanspreekpunten/nacht voorzien. Voor gemengde kampen voorzie je idealiter een mannelijk en vrouwelijk aanspreekpersoon.

Moeten we een aparte gedragscode voorzien voor elk sportkamp? Zo ja, voor welke doelgroepen?

We raden aan om gedragscodes uit te werken voor sportkampen met overnachting voor de sportbegeleiders en eventuele externen (kookteam, externe lesgevers, ...), deelnemers en ouders. Voor externaatkampen volstaat het om een gedragscode te hebben voor begeleiders en deelnemers. Met ouders kunnen er wel praktische afspraken gemaakt worden (waar ophalen, vanaf hoe laat, aanwezigheid tijdens activiteiten, ...).

Belangrijk is om gedragscodes niet zomaar op te sturen of mee te geven, maar om deze even toe te lichten tijdens een infomoment.

Bij sportkampen met overnachting: hoe organiseren we best de kamerindeling?

Je kan best de kamerindeling maken op basis van leeftijd en geslacht/gender. Dit is echter geen wiskundige formule.

Indien er bepaalde wensen zijn van deelnemers probeer je steeds op zoek te gaan naar een oplossing op maat in de mate dat dit praktisch haalbaar is (vb. aparte kamer voor een kindje met autisme, ...).

Op welk moment licht je de ouders in wanneer er een incident is van grensoverschrijdend gedrag? Is dit afhankelijk van de leeftijd van het kind?

Dit hangt af van hoe ernstig het incident is. Op sportkampen met overnachting kan je ouders tijdens het ophaalmoment debriefen over eventuele milde incidenten (gele vlaggen). Op externaatkampen kan je dit doen op het einde van de dag.

Bij ernstige incidenten met -16 jarigen (rode/zwarte vlaggen) raden we aan de ouders zo snel mogelijk op de hoogte te brengen. Indien een + 16 jarige jongere expliciet vraagt om dit niet te doen, bevrage je de reden hiervoor en bekijk je of je dit kan respecteren.

Welke informatie over een veilig sportklimaat bezorgen we best op voorhand aan de deelnemers en hun ouders?

- Contactgegevens API van de kampplaats
- Gedragscodes en afspraken (vb. rond sociale media, GSM-gebruik, alcohol en drugs, ...)

Hoe ga ik met deelnemers in gesprek over grensoverschrijdend gedrag?

Voor kampen met overnachting kan je gebruik maken van de nieuwe tool van het Centrum Ethiek in de Sport: Sport met Grenzen op Jongerenmaat. Dankzij dit laagdrempelig spel voor jongeren tussen 12 en 18 jaar kan je met je deelnemers een gesprek organiseren over wat volgens hen (seksueel) grensoverschrijdend gedrag is en wat niet.

Meer info: [http://www.ethischsporten.be/sport met grenzen op jongerenmaat](http://www.ethischsporten.be/sport-met-grenzen-op-jongerenmaat)

Je kan daarnaast ook eigen gedragscodes of bepaalde afspraken tijdens een groepsgesprek met jongeren bespreken.

Hoe omgaan met sociale media tijdens en na het kamp (vb. vriendschapsverzoeken naar begeleiders,...)

Dit hangt samen met het algemeen gsmbeleid van de kamporganisatie. Je kan hier best op voorhand al een aantal zaken over afstemmen via een gedragscode voor begeleiders. Een aantal vragen die je kan bekijken:

- 1) Wat met kampgroepjes op whatsapp?
Een whatsappgroep met de hele groep en begeleider kan nuttig zijn om bv. praktische afspraken door te geven.

Vermijd zoveel mogelijk aparte groepjes waarvan bepaalde jongeren worden uitgesloten.

- 2) Wat met persoonlijke berichten tussen deelnemers en begeleiders?
We raden aan om 1 op 1 communicatie tussen deelnemers en begeleiders/externen (cfr. kookploeg) via de gsm/smartphone te vermijden tijdens sportkampen. Indien dit toch nodig is, moet dit beperkt blijven tot trainingsgerelateerde zaken (vb. tijdens een trainingsstage tussen de vaste trainer en sporter).
- 3) Hoe ga je om als begeleider/externe (cfr. kookploeg) met vriendschapsverzoeken tijdens het kamp?
We raden aan om tijdens het kamp geen vriendschapsverzoeken te aanvaarden.

- 4) Hoe ga je om als begeleider met vriendschapsverzoeken na het kamp?
Dit gebeurt in principe in je privéleven en dient de begeleider voor zichzelf uit te maken.
- 5) Beleid rond cyberpesten
Denk op voorhand na hoe je via afspraken cyberpesten kan vermijden en wat je stappenplan is indien dit zou voorvallen op het kamp.
- 6) Welke afspraken maak je rond gsm-gebruik voor het slapengaan?
Je kan de afspraken laten afhangen van de leeftijd en de zelfstandigheid van de deelnemers. Voor jongeren onder 16 jaar kan je bijvoorbeeld afspreken dat alle GSM's uitgaan als het licht uitgaat om te slapen.

Hoe ga je om met koppeltjes op het sportkamp?

Op een sportkamp kunnen relaties ontstaan tussen deelnemers of kunnen koppeltjes samen deelnemen aan een kamp.

Bij oudere deelnemers (16+) op een kamp met overnachting kan de vraag komen of zij samen mogen slapen. Je kan dit best op voorhand bespreken en hier ook de ouders bij betrekken. Indien dit praktisch moeilijk is omwille van de kamergrootte/kamerindeling communiceer je hier best open over.

2. Goede praktijken in Vlaanderen

Hieronder vind je 2 voorbeelden van sportorganisaties over hun aanpak voor de organisatie van sportkampen en de preventie van grensoverschrijdend gedrag.

KAVVV&FEDES

KAVVV&FEDES organiseert zelf en in samenwerking met lokale overheden, met andere (uni-)sportfederaties, ... externe sportkampen naast de internaatskampen binnen de erkenning door Sport Vlaanderen voor de Beleidsfocus Sportkampen. Voor allen geldt dezelfde aanpak:

- 1) Ze hebben vanuit de organisatie een API voor de sportkampen
- 2) Ze werkten een Ethisch Charter uit
- 3) In overeenkomst met begeleiders: psychologisch engagement opgenomen
- 4) Specifieke gedragsregels rond roken, alcohol, pesten,...

De 2 hoofdactoren, monitoren/trainers/begeleiders en deelnemers, worden heel concreet aangesproken:

- De monitoren/trainers/begeleiders engageren zich psychologisch door het Ethisch Charter te onderschrijven en worden juridisch aanspreekbaar door de overeenkomst die ze ondertekenen;
- De deelnemers worden ook op hun verantwoordelijkheid gewezen – onoorbaar gedrag kan ook tussen deelnemers onderling voorkomen – én worden actief gewezen op de wijze waarop elke als ongepast overgekomen ervaring kan gemeld worden.

Tot nu werkt dit preventief: ze hebben nog niet moeten terugvallen op deze documenten om enerzijds monitoren/trainers/begeleiders of anderzijds deelnemers voor hun verantwoordelijkheid te plaatsen.

Sportievak

We hechten als federatie inderdaad heel wat belang aan het creëren van een veilig en integer sportklimaat op onze sportkampen. We willen als organisator garant staan voor kwaliteit (en daar behoort integriteit en veiligheid eveneens toe) en vooral streven naar hoge tevredenheid, zowel bij de begeleiders als de deelnemers - en hun ouders).

We richten ons vooral op heel veel communicatie (gedragscodes, draaiboeken, locatiebriefings,...) en zorgen dat we zeer bereikbaar zijn om mogelijke signalen op te vangen.

Begeleiders

Vanaf het moment van het contract (aanstelling) tot bij de evaluatie van het kamp maken we hen bewust van hun verantwoordelijkheden omtrent veiligheid en integriteit. We kunnen zelf het goede voorbeeld geven, maar uiteindelijk zijn de begeleiders ons uithangbord en moeten zij dit ter plaatse bewaken.

- Screening en briefing:
 - Wanneer monitoren zich kandidaat stellen, vragen we ineens op of ze beschikken over een blanco uittreksel uit het strafregister, model 2.
 - Bij nieuwe monitoren zorgen we steeds voor een screening (online-profielen) en volgt er een (online) gesprek met één van de monitorenwerwers. De nieuwe medewerkers worden waar mogelijk (en zeker bij deze met een twijfel naar verantwoordelijkheid) eerst ingezet op onze sportdagen, waar steeds één van de monitorenwerwers een coördinerende rol heeft en de monitoren tijdens de activiteiten voldoende kan brieven, opvolgen en evalueren.

- Informereren:
 - contractueel (in alle mogelijk contracten, als vrijwilliger, art 17 of verenigingswerker) is er opgenomen dat ze zich moeten houden aan de gedragscodes en wordt er verwezen naar onze tuchtprocedure.
 - Er wordt in de contracten eveneens verwezen naar het veiligheidsdraaiboek en de locatiebriefing die hoort bij hun aanstelling. In dit veiligheidsdraaiboek zijn alle algemene veiligheidsmaatregelen, maar eveneens de preventieve maatregelen opgenomen, samen met een uitgebreide risicoanalyse van de sporten uit ons aanbod en is er een actieplan bij ongevallen beschreven.

In de locatiebriefing zijn alle specifieke richtlijnen over een kampplaats opgesomd, samen met de richtlijnen die betrekking hebben op de organisatievorm (sportkamp zonder overnachting, sportkamp met overnachting,...).

- Communiceren

Op zich is dit heel wat informatie die wordt aangereikt aan onze monitoren, dus ook zeer belangrijk om dit alles goed gecommuniceerd te krijgen.

- via een account: iedere monitor beschikt over een account, waarop hij alle info (gedragscodes, veiligheidsdraaiboek,...) snel en overzichtelijk kan terugvinden, samen met zijn contract, info over zijn specifieke opdracht. Deze info kunnen ze voor en tijdens hun opdracht te allen tijde raadplegen.
- Messenger: voor aanvang van het kamp wordt er een messenger-groepje aangemaakt met alle teamleden en de sportievak-account (wordt opgevolgd

door alle monitorenwerwers, tijdens kampen 24/24 permanentie). Ook hierin krijgen ze de oproep om alle documenten die in hun account staan door te nemen voor aanvang van het kamp,

- o persoonlijk contact: nieuwe medewerkers krijgen voor het kamp een briefing door één van de monitorenwerwers. Bij de opstart van ieder kamp is er meestal een personeelslid van de federatie aanwezig. Bij de briefing worden de voornaamste aandachtspunten nog even overlopen en verwezen naar de documenten die op hun account staan. Op de kampen waar niemand aanwezig is bij de opstart wordt er op dezelfde dag, of ten laatste de dag nadien langs gegaan om even terug te koppelen met het team. Op externe kampen wordt er gewerkt met sportkampondersteuners. Dit zijn de iets meer ervaren monitoren die geen lesopdracht hebben, maar aangesteld worden om het kamp mee op te volgen en de monitoren voldoende te coachen en te briefen. Zij wonen meestal in de buurt van de kampplaats en springen op geregelde tijdstippen binnen en zijn een luisterend oor voor de lesgevers en deelnemers. Zij staan mee in voor het bewaken van de veiligheid en de integriteit tijdens het kampgebeuren. Op interne sportkampen hebben we een zeer vertrouwelijke relatie met de uitbaters van de verblijfs- en sportaccommodatie en houden zij een oogje in het zeil mbt veiligheid en integriteit.

Bij de minste twijfel, vragen of meldingen naar veiligheid en integriteit moet je als federatie bereikbaar zijn en hierbij een open relatie en communicatie met je losse medewerkers nastreven.

- Anticiperen en permanente opvolging

Problemen naar veiligheid worden waar mogelijk vermeden. Sportmateriaal dat terug komt van kampen wordt steeds door een medewerker van de federatie gecheckt, alvorens het opnieuw vertrekt op kamp. Bij de minste twijfel, wordt het sportmateriaal vervangen. In het veiligheidsdraaiboek werd opgenomen dat bij minste twijfel over de veiligheid van sportmateriaal die niet meer mag gebruikt worden en ze de federatie moeten contacteren zodat we dit kunnen vervangen / herstellen.

Tijdens de kampen komt het er eveneens op aan dat er een positief contact is met de monitoren groep, zodat je kan bijsturen waar nodig.

Na afloop is er steeds de vraag naar evaluatie, maar ook tussentijds (in de loop van het kamp) is er aandacht voor informele evaluatie, waarbij de monitor kort bevraagd wordt over zijn ervaring en er geluisterd wordt naar eventuele opmerkingen op de mede-monitoren. Het inbouwen van feedbackmomenten, het bewust maken van gedeelde verantwoordelijkheden en onmiddellijk en gepast reageren wanneer er signalen worden opgevangen zijn belangrijke aandachtspunten.

Waar kan wordt de kamerindeling en groepsindeling gemaakt door de federatie. Hierbij wordt rekening gehouden met geslacht, alsook met leeftijd. Begeleiders slapen nooit samen op de kamer met deelnemers. In de draaiboeken wordt er eveneens aandacht geschonken dat de deelnemers de privacy van de deelnemers dienen te respecteren (cfr. kamercontroles, douchemomenten, nachtdienst).

Deelnemers

Er werd eveneens een gedragscode opgemaakt voor deelnemers en ouders. Ook hier is er aandacht voor veiligheid en integriteit.

Er is een meldpunt voor gewone klachten, alsook een meldpunt inzake integriteit (idem voor begeleiders).

Deelnemers (en hun ouders) vinden dit terug op onze website en in hun account.

Ook hier is opvolging en evaluatie zeer belangrijk. Wanneer er op evaluatieformulieren (ter plaatse door deelnemers en online voor de ouders) een opmerking wordt gemaakt over veiligheid of integriteit, worden de ouder onmiddellijk gecontacteerd met de vraag naar extra toelichting.

De aandacht voor integriteit en veilig sportklimaat gaat dus verder dan het opvragen van een uittreksel uit het strafregister en het brandveiligheidsattest van je accommodatie. Maak gedragscodes, veiligheidsdraaiboeken, risicoanalyses en vul dit in de loop der jaren aan met de ervaringen die je onderweg opdoet. Zorg dat dit gedragen documenten worden, met praktijkvoorbeelden en tips. Informeer, verwoord standpunten duidelijk. Reageer vooral consequent en alert als je op kampbezoek bent en zaken opmerkt, verneemt,...

Wees een luisterend oor, een raadgever en pas in laatste instantie ook een controleur. Als goede huisvader win je vertrouwen en kan je vlotter anticiperen.